

ACHTTIENDE EEUWSE PIJPEN MET VISMOTIEF ALS ZIJMERK.

door Peter Bakker.

Dat het vismotief geruime tijd een geliefd merk is geweest blijkt wel uit de vele vondsten die van dit type gedaan zijn. Iedere verzamelaar heeft er wel enige in zijn collectie. Aan dit overzicht van de verschillende soorten merken en initialen hebben veel PKN-leden hun medewerking gegeven. Hoewel deze lijst hiaten vertoond is het een goede aanzet om dit type pijp te inventariseren. Mocht u nog aanvullingen op de lijst hebben gaarne een berichtje aan: Peter Bakker, Jan Cramershof 6, 2202 VT Noordwijk.

Over het ontstaan van het vismerk is niets met zekerheid te zeggen, al bestaan er wel diverse theorieën. Zo kan de vis het symbool zijn geweest van de vooraanstaande Gorinchemse familie Snoeck (o.a. burgemeester) en daarom door de plaatselijke pijpmakers als versiering op hun pijpen gebruikt. Ook de relatie met de zalmvissers kan een goede reden zijn geweest tot het plaatsen van dit merk. De meeste initialen komen van Gorinchemse- en Schoonhovense pijpmakers. Toch zijn ook enige exemplaren bekend van Goudse- en Utrechtse pijpmakers.

Zoals alle reliëfpijpen zijn ook de vismerken uitsluitend van een mindere (grove) kwaliteit. Veel van deze pijpen werden vervaardigd in de randgemeenten van Gouda, waar men, in tegenstelling tot het Goudse pijpmakersgilde, het niet zo nauw nam met de pijpenfabricage. Zo plaatsten pijpmakers uit Schoonhoven bij bestaande merken hun eigen initialen. Het is dan ook begrijpelijk dat er pijpen voorkomen van minder bekende pijpmakers, die hun initialen bij het veel gevraagde HVDO merk plaatsten, om hun produkt beter aan de man te kunnen brengen. Door gebruik te maken van goedkope arbeidskrachten (kinderarbeid) verwierf men een betere concurrentiepositie ten opzichte van de Goudse produkten.

De uitvoering van het merk kent vele variaties. De kroon is meestal uitgevoerd met bladeren, maar ook de parel- en keizerskroon zijn niet onbekend. Deze verschillen en afwijkende lettergrootte en variaties op de afbeelding van de vis zijn niet in de lijst opgenomen. De afbeelding staat in het algemeen op de linkerzijde van de kop. Opvallend is dat de pijpen met het opschrift GOUDA tussen bloemtakken bijna allen voorzien zijn van 4 golfjes onder de vis.

In het algemeen blijken de pijpen aan het einde van de achttiende eeuw tot begin negentiende eeuw gemaakt te zijn. Naast gemerkte pijpen komt dit type ook zonder initialen voor.

De pijpen zijn in een aantal typen verdeeld:

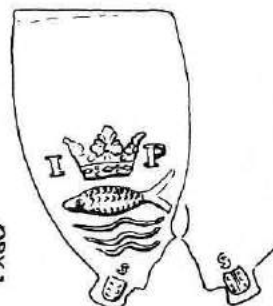
1. Gekroonde vis, waaronder 3 golfjes en initialen boven de kroon (afb.1).
2. Gekroonde vis, waaronder 3 golfjes en initialen aan weerszijde van de kroon (afb.2).
3. Gekroonde vis, waaronder 3 golfjes met meerdere initialen (afb.3).
4. Gekroonde vis, waaronder 3 golfjes met initialen tussen de kroon en vis (afb.4).
5. Gekroonde vis, zonder golfjes met initialen boven de kroon (afb.5).
6. Gekroonde vis, met golfjes en initialen of GOUDA tussen bloemtakken (afb.6).
7. Ongekroonde vis, waaronder 3 golfjes met initialen boven de vis (afb.7).
8. Afwijkende typen en merken zonder initialen (afb.8).

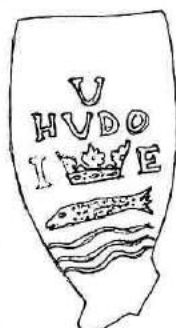
1a

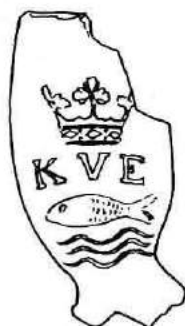
1b

2

3

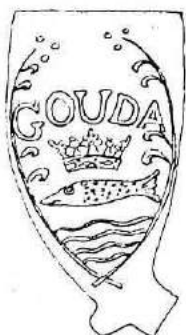
4

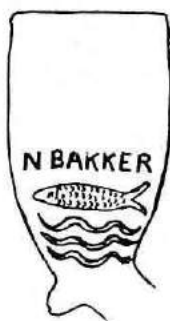
5

6a

6b

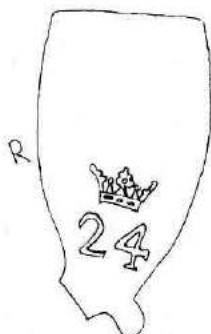
7

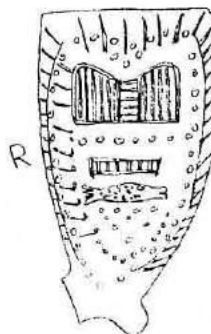
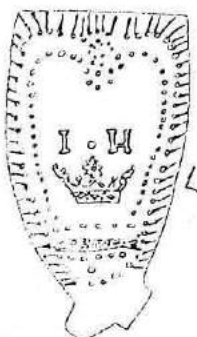
8a

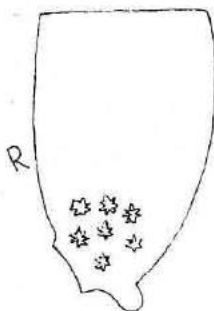
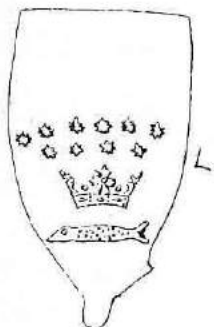
8b

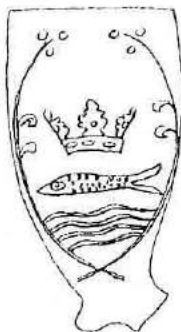
8c

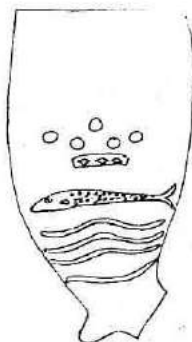
8d

8e

8f

8g

Tekeningen zijn gemaakt door: J.P.Brinkerink, P.V.L.Ritmeester
F.Tymstra, P.Bakker.

Initialen	Type	Bijz.
AHM	1	-
AKL	1	-
ANM	1	1
ARM	1	2
AS	1	-
AVC	1	-
AVDA	1	-
AVDA	6a	-
AVE	1	-
AVH	1	-
AVW	1	-
CHL	1	-
CHN	1	3
CHVN	1	-
CVDR	1	-
DBN	1	-
DVD	1	-
DWM	1	-
FHN	1	-
GHL	1	-
GHL	5	-
GHN	1	-
GOUDA	1	-
GOUDA	6b	-
GOUDA + AVW	8a	4
GOUDA	6b	5
GOUDA	6b	6
GOUDA	6b	7
GOUDA + 24	8c	8
GS	1	-
GVD	1	-
GVDR	1	-
GVH	1	-
GVH	5	-
HAB	1	-
HDH	1	-
HDHO	1	-
HHN ⁸	1	9
HIR	1	-
HLH	1	-
HLP	1	-
HLR	1b	10
HOH	1	-

Initialen	Type	Bijz.
HVA	1	-
HVB	1	-
HVDO	1	-
HVDO + IS	3	11
HVDO + IVA	3	12
HVDO + IVA	8b	13
HVDO + IVE	3	14
HVDO + IVH	3	15
HVDO + IW	3	16
HVDO + WG	3	17
HVG	1	-
HVO	5	-
HVS	5	-
HVS	1	-
IANM	1	-
IDH	1	-
IDIS	1	-
IDL	1	-
IH	5	-
IH	8d	18
IHD	1	-
IHD + IH	3	19
IHN	1	-
IHN	1	20
IKBN	1	-
IKM	1	-
ILK	1	-
ILR	1	-
ILRM	1	-
IOH	1	-
IOH + IH	3	21
IOH + IH	3	22
IOH + LR	3	23
IOHD	1	-
IP	2	-
IV	1	24
IV	1	-
IVA	1	-
IVA + AVDA	3	25
IVAH	1	-
IVE	1	-
IVG	1	-
IVGD	1	-

Initialen	Type	Bijz.
IVK	1	-
IVS	1	-
IVV	1	-
IVVV	1	-
IVW	1	-
KDH	5	-
KHM	1	-
KRM	1	-
KVE	4	-
KVG	1	-
KVH	1	-
KWM	5	-
LANM	1	-
LDIS	1	-
LDS	1	-
LHN	5	-
LHN	1	-
LHVN	1	-
LHVS	1	-
LKM	1	-
LNH	1	-
LV	1	-
L.V.	1	-
LVA	1	-
LVA + AVDA	3	26
LVA	1	27
M:HG	1	-
MVG	1	-
MVG	5	-
MVO	1	-
MVOH	1	-

Initialen	Type	Bijz.
BAKKER	7	-
N:BAKKER	7	-
NICOLÆS BAKKER	1	-
NKW	7	-
NNB	1	-
NVK	5	-
OHN	1	-
PDD	1	28
PDG	1	-
PDL	1	-
PHL	1	-
PIM	5	-
PRM	1	-
PST	1	-
PVD	1	-
PVN	1	-
PVR	1	-
RVA	1	-
SDC	1	-
SDH	7	-
SDH	5	-
SDH	1	-
SDR	1	-
SGH	1	-
TVA	1	-
TVS	1	-
WGB	1	-
WH	1	-
WSB	1	-
WVD	1	-
WVDH	1	-

Toelichting bijzonderheden:

1. Heeft steelversiering.
2. Bestaat ook in de uitvoering met 4 golfjes.
3. Op de rechterzijde zeeuws wapen op geruwde achtergrond.
4. AWV staat beneden de golfjes.
5. Op rechterzijde SVO boven twee liggende pijpen.
6. Op rechterzijde twee liggende pijpen.
7. Op rechterzijde staat een kwispedoor.
8. Op de linkerzijde staan de 2 en 4 aan weerszijde van de kroon. Op de rechterzijde staat de gekroonde 24.
9. De N staat in spiegelschrift.

10. Heeft steelversiering.
11. De I en S staan aan weerszijde van de kroon. Op de rechterzijde staat ook IS.
12. IVA staat boven HVDO. Een variatie hierop is, de I en A aan weerszijde van de kroon en de V boven HVDO.
13. IVA boven HVDO, met aan weerszijde van de kroon een bloem.
14. Aan weerszijde van de kroon I en E, de V boven HVDO.
15. Aan weerszijde van de kroon I en H, de V boven HVDO.
16. Aan weerszijde van de kroon I en W.
17. Aan weerszijde van de kroon W en G.
18. Geheel versierd.
19. IH beneden de golfjes.
20. N in spiegelschrift.
21. IH tussen vis en kroon.
22. Aan weerszijde van de kroon I en H.
23. Na IOH:LR.
24. Tussen IV twee sterren of bloemen.
25. AVDA boven IVA.
26. AVDA boven LVA.
27. Dit merk komt zowel op de linker- als op de rechterzijde van de ketel voor.
28. Tweede D is in spiegelschrift.

Namen van pijpmakers die mogelijk de pijpen met onderstaande initialen gemaakt hebben.

- AHM Arnoldus Haverman, Gorinchem
 AVDA Abraham van den Akker, Gorinchem
 AVE Anthony van Erp, Gorinchem
 CVDR Cornelis van Dorst, Schoonhoven
 DBN Dirk Bernet, Gorinchem
 DVD Dirk van Duuren, Schoonhoven
 GB Willen van Dijk, Gorinchem
 GS Gilliam Schippers of Gijsbert Stam, beiden Gorinchem
 GVD Gerrit van Duuren (den ouden), Schoonhoven
 GVH Gijsbert van Heumen, Schoonhoven
 GWD Gerrit van Westdijk, Utrecht
 HAB Hendrik Aalbrecht, Gorinchem
 HDH(O) Huybert de Hoog, Gorinchem
 HLR Hannes en/of Johannes Lammoreé, Schoonhoven
 HVA Hijbrecht van Agt, Gorinchem
 HVDO Hendrik van den Oever, Schoonhoven
 HVO Huybert van Oudheusden, Gorinchem
 HVS Hendrik Versluijs, Utrecht
 IDH Jan de Hoog, Gorinchem
 IHD Joris Hoogendijk, Schoonhoven

ILR Johannes en/of Hannes Lammoré, Schoonhoven
 IOH Jan Ophuizen (sr. of jr.), Gorinchem
 IV(K) Jan Valke, Gorinchem
 IVA Janus (Adrianus) van Aten, Gorinchem
 IVE Jacob of Jan van Erp, Gorinchem
 IVG(D) Jan van Genderen, Schoonhoven
 IVS Jan Versluijs, Utrecht
 IVW Jacobus of Jan van Wouw, Gorinchem
 IP Joseph Peeks, Utrecht
 IS Jan Schippers, Gorinchem
 IS Jan Seton, Schoonhoven
 IW Jan Wouters, Gorinchem
 LNH Leendert Nieuwenhuysen, Gorinchem
 LVA Leendert van Aten, Gorinchem
 MVG Machiel van Genderen, Schoonhoven
 MVOH Machiel van Oosterhout, Schoonhoven
 PDG Pieter de Graaf, Utrecht
 PDL Pieter de Leeuw, Schoonhoven
 PST Pieter Seton, Schoonhoven
 SDG Simon de Graaf, Utrecht
 SDH Stoffel de Hoog, Gorinchem
 WGB Wouter Groenenberg, Gorinchem
 WVD Willem van Dijk, Gorinchem

Alle inzenders worden bedankt voor hun spontane medewerking.
 L.v.d.Berg, L. Bracco Gartner, J.P.Brinkerink, R.J.de Haan,
 F.F.Kompier, E.N.Korpershoek, F.Maayenburg, J.v.d.Meulen,
 L.Nobels, P.Ridky, P.V.L.Ritmeester, P.K.Smiesing, F.Tymstra,
 J.v.Zetten. *zie voor aanvulling PKN 6,21,1983 pag.23*

Literatuur.

Utrechtse pijpenindustrie in de Lauwerecht, PKN no.14, P.K.
 Smiesing .
 Gorinchem als concurrent van de Goudse pijpenstad in de tweede
 helft van de 18e eeuw. G.C.Helbers.
 Achttiende eeuwse zijmerken met initialen. PKN no.5, D.H.Duco.
 Achttiende eeuwse pijpen uit Gorinchem. Pijpelijntjes jrg. IV
 no.4, D.H.Duco.
 Achttiende eeuwse pijpen uit Schoonhoven. Nieuwsbulletin van
 de Pijpenkamer Icon, jrg.III, no.1, D.H.Duco.

Denkt U aan de accept-girokaart?